

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za komparativnu književnost

Jakov Milovac, druga godina prijediplomskog studija jednopredmetne komparativne književnosti
Mentorica: prof. dr. sc. Lada Čale Feldman

Feministička perspektiva Euripidovih *Bakhi* na suvremenoj hrvatskoj pozornici

Dijakronijski organiziran povijesni pregled kanona od antičke do suvremene dramske književnosti koji sam prošao, odnosno i dalje tijekom studija prolazim, pružio mi je uvid u pomalo poraznu situaciju postojanja, oblikovanja te uopće kazališnog izvođenja ženskog lika u kontekstu zapadnoeuropskih književnosti te kazališnih svjetova kojima smo tijekom obrazovanja, ali i posjeta mnogim kazališnim kućama često izloženi. Naravno, ne planiram zauzimati radikalno feminističku perspektivu kojom bih osudio rijetkost glumice koja igra ženski lik u razdoblju antike, s obzirom da nam promatranje njihovog društvenog poretka pruža jasne razloge zbog kojih glumica nije bilo, ali bih volio sagledati koliku je, odnosno je li Euripid svojim djelima koja možemo držati feminističkima ili ne, učinio uslugu pojavi, razvitku te na posljertku ženskim izvedbama ženskih likova na kazališnoj pozornici. U ovom eseju planiram razmotriti feminističku težinu Euripidovih *Bakhi* u izvedbi Akademije dramske umjetnosti u Zagrebu istovremeno je komparirajući s kontekstom suvremenog, odnosno trenutnog zbivanja na hrvatskoj kazališnoj sceni.

Kao početnu točku analize ove problematike sagledao sam situaciju krovne institucije kazališne kulture u Hrvatskoj, Hrvatskog narodnog kazališta u Zagrebu, te iz šest nasumično odabranih predstava koje su trenutno na repertoaru došao do broja od četrdeset i jedne žene te četrdeset i šest muškaraca, odnosno likova koje oni interpretiraju. Iako nam se razlika u brojčanom smislu ne čini prevelika te nam možda i dokazuje da žena na hrvatskoj kazališnoj sceni uistinu jest prisutna, ne bismo se trebali zadovoljiti isključivo postojanjem, odnosno samom prisutnosti žene i ženskog lika, već promotriti snagu, vremenitost i utjecaj ženskog lika na hrvatskoj pozornici. Brojevi dokazuju da žena trenutno ima, ali bismo se trebali zapitati koga one, glumice, zapravo uprizoruju. Pregledom kanonskih komada za koje se kazališne kuće često odlučuju nerijetko pronalazimo

opetovanje sličnih uloga: majka, sestra, kći i sluškinja, odnosno nailazimo ženski lik u vrlo nezahvalnoj poziciji, dvodimenzionalno oblikovan s izričitom svrhom služenja muškarcu – služenja u obliku fizičkog rada (popratnog, pozadinskog djelovanja dok muškarci na sceni uprizoruju radnju), pomaganja obitelji (muškarcima), služenja u obliku emotivnog oslonca ili služenja kao primjer moralno sumnjivog ili društveno neprihvatljivog ponašanja. Siguran sam da smo svi naviknuti na kazališne komade u kojima je jedina ženska svrha donijeti ručak, prostrti stol ili pružiti utjehu mužu, ali bismo u Euripidovoj književnosti možda mogli primijetiti pomak od klasične uloge žene. Od *Medeje* i *Elektre* pa sve do *Bakhi*, tragedija napisanih mnogo prije suvremene književnosti i pojave feminističke kritike, pronalazimo situaciju koja u suvremenosti može donijeti novi značaj i drukčiju poruku kroz moderna oblikovanja antičkih tragedija.

U Euripidovim *Bakhama* primjećuje se iznimna orijentiranost i tematska težnja ritualu, kultu i religiji, odnosno pojavama koje njeguju dugogodišnju tradiciju povezanosti s tjelesnim, prirodnim i u većini slučajeva, barem što se zapadnoeuropske kulture tiče, ženskim. Percepcija žene kao nečeg divljeg, neukrotivog te isključivo nagonskog ili prirodnog imala je prilično negativnu posljedicu na žene, stoljećima ih udaljavajući od svake slobode bavljenja gotovo svakim intelektualnim zanimanjem rezerviranim za muškarce. Tjelesnost i seksualnost, upečatljivo i nametljivo prikazana u izvedbi, u kontekstu suvremenog hrvatskog kazališta odaje upravo suprotan učinak – umjesto generičke putanje borbe za *žensko* izražene kroz prikaz ratobornih žena koje se čine iritantne gledateljima, osobito onih zavedenih patrijarhatom, izvedba ADU-a nam ukazuje upravo suprotno – ženski lik, osiguran kredibilitetom antike, smije uprizoriti i živjeti dualitet svakog bića istovremeno uživajući tjelesnost i intelektualnost. Nakon sagledavanja kvaliteta i subliminalnih poruka koje ženski lik u ovu izvedbu donosi smijemo zaključiti kako uviđamo napredak u osvajanju *ženskog prostora* na daskama hrvatske kazališne scene.

Izvođenje Euripidovih *Bakhi* Akademije dramske umjetnosti kulturni je korak naprijed, dokaz da se može i mora podrazumijevati žensko u kazališnom oblikovanju i stvaranju te iznimno pozitivan primjer prilike dane mladim glumicama i glumcima da djeluju. Iz feminističke perspektive manjak i nedostatak kompleksnih ženskih likova jedan je od primarnih problema suvremenosti hrvatskog kazališta te je od velikog značaja uvidjeti da se promjena događa te provodi iz korijena – od mladih, uskoro diplomiranih glumaca i glumica koji osim što postavljaju novi standard, donose jednakost

te je postavljaju kao zahtjev za sve starije kolege, kako glumce, tako i redatelje. Uistinu je krucijalno vidjeti glumce i glumice koji dijele jednak dramski prostor, zauzimaju jednaku pažnju i jednako snažno otvaraju perspektive i pitanja pod vodstvom voditeljice klase, odnosno redateljice same izvedbe. Ritual, orgijastički činovi te mističnost koja prati ženski lik i žene ove izvedbe spojen s bolom, patnjom, premissljanjem te svim intelektualnim procesima koje likovi ove tragedije proživljavaju prerasta u motiv slobode koji feminizam godinama želi uvesti u hrvatski kazališni prostor, kako za žene, tako i za muškarce.